

Második díjazott

BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ

szegényeket istápoló munkássága
MAGYAR ÖRÖKSÉG

A magyar főúri családok történetében tallózva a Széchenyiek, Zrínyiek, Rákócziak (a sor folytatható) mellett különleges szerepet játszott a Batthyány-família, amely számát tekintve a legtöbb kiválóságot adta az országnak. A lexikonok huszonkét Batthyány nevet sorolnak fel, megelőzve ezzel a főleg Erély históriáját mélyen befolyásoló legnépesebb dinasztiát, a tizenkilenc címszavat adó Telekieket. Eme nemes család prominensei között akadt esztergomi várkapitány (a XIV. század végén), törökverő hős, Batthyány Boldizsár, aki az európai botanika történetébe is beírta a nevét. A tudományok kedvelése a család ezeréves történetén végigkövethető. Hogy róluk a kép még árnyaltabb legyen, Boldizsár úr a katolikus császárváros tőszomszédságában mert protestáns lenni, miként leszármazottja, Batthyány Ferenc, akinek 1612-14 között a zsoldáríró Szenczi Molnár Albert volt az udvari prédikátora, valamint a németújvári udvarban készült a XVI. század végén Méliusz Juhász *Herbárium*a után a második magyar gyógyfüves könyv, Beythe András református pap tollából. Ám akadt egy másik törökverő is, Batthyány Ádám személyében (1610-1659), aki 1630-ban Pázmány Péter hatására katolizált, s így a XVIII. század második felében a családból már két pápista főpappal is találkozunk. Az egyik Batthyány Ignác, 1780-1798 között erdélyi püspök, és Batthyány József, 1778-1779-ben esztergomi hercegprímás, Mária Terézia híve, valamint nagy művészeti mecénás. E nagy történelmi családból mégis elsősorban Batthyány Lajos, az első felelős magyar kormány vértanú miniszterelnöke jut eszünkbe. Őt méltatni most nem feladatunk. Batthyány Kázmér szintén külön ismertetést érdemelne, hiszen az ő birtokán születtek az első uradalmi óvodák és iskolák, rohonci könyvtárát a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta, Kossuth feltétlen híveként évjáradékot biztosított a koszorús költő Vörösmarty Mihálynak, kései orvos rokona valószínűleg tőle örökölte – mai kifejezéssel – a „szociális érzékenységet”.

E hosszúra kerekedett történelmi bevezető nélkül nehezen lehetne megérteni annak az áldásos tevékenységű szemorvosnak összetett személyiségét, akit Batthyány-Strattmann László néven ismerünk és tisztelünk. Az 1870. október 28-án, az azóta sajnos már másról nevezetes Dunakiliti községben született László anyai ágon szintén Batthyány ivadék. A németújvári ágból származik, s a család legjellemzőbb tulajdonságai, úgymint a tudományok iránti fogékonyság és mecénás hajlam, a szociális érzékenység, az elmélyült vallásosság, valamint a katonai vitézség közül egyedül ez utóbbit nem örökölte. Az előző hármat viszont fokozott mértékben. Bár középiskolában csapnivalóan, pontosabban: kicsapnivalóan rossz diák volt, az érettségi idején egy csapásra megkomolyodott. Maturátusa után a bécsi egyetemre iratkozott be, ahol apai kívánságra előbb gazdaságtanból, majd saját hajlamának engedve kémiaiából, végül mindenki megrökönyödésére orvostudományból szerzett doktorátust. Kivételes manualitása miatt elsősorban a műtéti szakmák érdekelték, azon belül is a sebészet, mert Bécs akkor Billroth, majd Eiselberg korszakos tevékenysége révén a chirurgia Mekkája volt. Sajnos korán jelentkeztek hyperthyreosisos tünetei, mindenképpen szembetűnő exophthalmusa (a szemgolyó kóros kidülledése), ezért kevésbé terhelő szakterületet választott. Így kötött ki a szemészetnél, amelyben a bécsi Artl-Fuchs iskola ugyancsak kiválóan bizonyult. Még medikus volt, amikor 1898-ban köpcsényi birtokán ambulatóriumot létesített, s ingyen kezelte a környékről odaseregülő szegény betegeket. A diploma megszerzése (1900) után a kastély közelében egy huszonnégy ágyas, igen korszerűen felszerelt kórházat létesített és működtetett

a saját költségén. Közben a csillagásztól a fogpaszta gyártásig sok mindennel foglalkozott. Még az ambulancia létesítésének évében feleségül vette Coreth Mária Terézia grófnőt, házasságukból tizennégy gyermek született. Az erős egyéniséget sugárzó grófnő nem csak házastársnak, de kitűnő és nagy munkabírási segítőtársnak is bizonyult. Köpcsényi kórházában egy orvost alkalmazott. 1906-tól a szemspecialista képesítés megszerzése után átvette a vezetést. Hírneve egyre nőtt, naponta nyolcvan-száz beteget látott el, főleg szegényeket, és természetesen ingyen. Ehhez nemes szíven kívül azonban az óriási birtok jövedelme is kellett. Az első világháború kitörésének évében feladata megháromszorozódott. Egyrészt a Strattmann-ág kihalása révén a hercegi címmel megörökölte a körmendi birtokot, másrészt a községi körorvos bevonulása után annak munkája is reá hárult, továbbá a hadi sérültek megszorodása miatt nőtt a magánkórházban ellátandók száma is. A háború alatt, s ezt mindenki elismerte, a herceg-orvos emberfeletti munkát végzett. Ám az oftalmológia korifeusai sem a különcöt látták benne. Grósz Emil és Csapodi István szemésztanártól az amerikai Posey professzorig a szakma legjobbjai nagy elismeréssel nyilatkoztak műtéti technikájáról és eredményeiről, különösen a hályog-eltávolítás terén. Csodálatosan tudta az idegen testet kiszedni. Laudátor is találkozott egy régi esztergomi gépésszel, akinek a szaruhártyájából a főúr doktor szedte ki a vasreszeléket, az utókezelésre szánt kenőcs receptjét ereklyeként nyújtotta át. Köpcsényi ténykedésére nem csak a környék szegény népe, de az akadémia is felfigyelt (akkor még bizony a trachoma bejelentésre kötelezett népbetegség volt). 1915-ben igazgatósági, 1917-ben rendes taggá választották, ajánlói között volt például Eötvös Loránd. Jogosultságát senki nem vitatta, az utókor legfeljebb azzal egészíthetné ki, hogy azt bizony Blaskovics, ifj. Imre József és Kettesy is megérdemelte volna. Trianon többszöri csapásként érte az orvos-herceget. Egyrészt Bécsbe menekült családja csaknem éhen halt, másrészt Köpcsényt Ausztriához csatolták (Kittsee). A szegények és a szegények orvosa szerencséjére azonban a háború kitörésekor körmendi birtokán szintén szemkórházat létesített, a legmodernebb bécsi felszereléssel. Egy semleges ország derék orvosa, a svéd Lindholm doktor volt a segítségére és természetesen az irgalmatlanul sokat dolgozó irgalmas nővérek. A háború után sem szakadt el köpcsényi betegeitől, időnként átjárt operálni, fő tevékenységének színhelye azonban a magyarországi Körmend lett. Kórházi felszereltsége, szakkönyvtára és folyóirattára, valamint műtéti eredményessége klinikai szintet képviselt. Ő kezdeményezte Vas megyében a körmendi tbc gondozó megszervezését, továbbá a Pirquet-féle specifikus bőrreakció alkalmazását a fertőzöttség korai felismerésére. Kivételes érdeklődést tanúsított a technikai újdonságok iránt. Három autót tartott, hogy Köpcsény és Körmend között direkt kapcsolat maradjon, és idejében érjen el a betegekhez. Szüléshez mindig elkísérte a bábaasszony szerepét vállaló grófnő. Vezető és autószerelő iskolát szervezett a technika századának elején. Az övé volt az első vidéki röntgen-készülék, sterilizáló apparátusát Chicagóból hozatta, de a mezőgazdaságban is gondoskodott a gépesítésről. Közben nevelte orgonasípokként sorakozó gyermekeit. Az ember utólag csak ámul, hogyan juthatott mindenre ideje. Hiszen az akadémiai üléseken is mindig pontosan megjelent, a hazai és külföldi szemész hírességekkal állandó levelezési kapcsolatot tartott fenn. Betegéről pontos, mintaszerű kimutatás készült, s akkor még nem szóltunk az intenzív vallásos élet időigényes kötelezettségeiről, amely kívül esik illetékességünk koncentrikus körein. A sors még tíz esztendőt adott neki és általa betegeinek. A bécsi Löw szanatóriumban hunyt el 1931. január 28-án. Nem túlzás azt állítani: az egész ország gyászolta. Az *Orvosi Hetilap* kolumnájában Vámosy professzor búcsúztatta a példamutató és nagyszerű kollégát. Halála után nem feledték, egymás után jelentek meg róla a méltó életrajzok. Majd amikor hazájában nem volt tanácsos tisztelni egy „klerikus főurat”, a helytörténészek és a burgenlandi magyarok tartották ébren emlékét. Az elmúlt években itthon is egyre több könyv jelenik meg róla. Nyugodtan állítható: Semmelweis óta nincs egyetlen magyar orvosnak sem ekkora biográfiai repertórium.

Dr. Szállási Árpád
orvos, orvos-történész, költő

Életrajz

Batthyány-Strattmann László, gróf, utóbb herceg (*1870. október 28. Dunakiliti, +1931. január 22. Bécs) orvos. Bécsben gazdasági, bölcsészeti és orvostudományi tanulmányokat folytat. 1900-ban avatják orvossá. 1902-ben Köpcsényben huszonnégy ágyas jól felszerelt kórházat rendez be, majd a háború során Kőrmenden létesít szemkórházat. Kórházaiban, valamint naponkénti rendelésein a hozzá forduló szegény betegeket ingyenes kezelésben és ellátásban részesíti. Elsősorban sebészeti és szemészeti műtéteket végez. Hercegi rangját 1915-ben örökli. 1927-től a felsőház tagja.